



Nyheter Ekonomi Sport Kultur Ledare Debatt



Göran Rosenberg är författare och journalist – som tidigare bland annat skrivet boken "Ett kort uppehåll från Auschwitz". Bild: Cato Lein

1/2

 Den här artikeln kan bara du som prenumererar läsa.

## Recension: "Rabbi Marcus Ehrenpreis obesvarade kärlek" av Göran Rosenberg

**Litteraturrecension** • Journalisten och författaren Göran Rosenberg har i sin senaste bok valt att skildra Stockholms överrabbi under åren 1914 – 1949. Salomon Schulman är imponerad av resultatet.

Det här är en recension. Ställningstaganden är recensentens egna.



---

Salomon Schulman

🕒 21:45 - 16 sep, 2021

---

**Göran Rosenberg**

*Rabbi Marcus Ehrenpreis obesvarade kärlek*

Albert Bonnier Förlag

Den ser ut som en synagogal bönbok med läderbruna pärmar och lysande, guldfärgade bokstäver – det kunde ha varit en hebreisk text. I stället möts jag av titeln "Rabbi Marcus Ehrenpreis obesvarade kärlek". Framför mig har jag Göran Rosenbergs nya biografi över Stockholms överrabbin mellan 1914-1949, förra seklets mest ödesdigra år.

Ehrenpreis hade många strängar på sin lyra. Hans språkkunskaper talade för sig själv: jiddisch, hebreiska och arameiska förstås - men också flytande polska, ukrainska, bulgariska, kroatiska, spanska, franska och tyska för att nämna en del ur hans lingvistiska fatabur.

Svenska lärde han sig efter något år – så väl att hans breda författarskap utövades till stor del på vårt idiom.

Trots att Sverige tämligen sent tillät judar att komma hit i slutet på 1700-taler tycks vårt land ha utövat en sällsam lockelse på europeiska rabbiner. Ehrenpreis tillhörde definitivt den skaran och förblev vid sin gärning i över tre decennier. Han är inte ensam i den bildade krets av rabbiner som sökt sig till kallan Nord: den omedelbare föregångaren Gottlieb Klein hade lika länge tjänat den stockholmska judenheten.

**LÄS MER:** [Smärtsamt om Förintelsens arv](#)

Rabbi Klein hyste stor beundran för Ehrenpreis trots att de politiskt stod på ömse sidor om de judiska barrikaderna. Klein var mot sionismen, medan efterföljaren var en framträdande förespråkare för dess moderna idéer. Då ägde den åsiktsskillnaden ingen större bärkraft. Klein såg i stället till Ehrenpreis akademiska insatser och dennes stridbara avhandling kring kabbalans väsen imponerade.

”

*Göran Rosenberg har gjort en omfattande research innan han nedtecknade sin biografi.*

Dessutom trodde kanske rabbi Klein att hans kollega kunde ha en lugnande inverkan på de sionistiska östjudar som i början av 1900-talet flytt hit – till församlingens försvenskade medlemmars förtret. Kanske kunde Ehrenpreis stifta fred bland Stockholmsjudarna?

Göran Rosenberg har gjort en omfattande research innan han nedtecknade sin biografi. Kanske förespeglade honom det rabbinska visdomsordet "Framtiden har ett långt förflutet", som finns i hans sorgesamma bok "Ett kort uppehåll på vägen från Auschwitz" från 2012, som handlar om författarens fars liv efter kriget. Ty här blandas det utopiska med det profetiska i en idévärld som biografen och den avtecknade i en tänkt dialektisk dispyt för mellan sig.

Marcus Ehrenpreis föddes 1869 i Lemberg, Österrike-Ungerns stora utpost vid Karpaternas fot. I svensk historia är staden enbart känd för att ha erövrats efter en kvarts timme av Karl XII, men var en blomstrande judisk metropol före Förintelsen med framstående vetenskapsmän och författare. I dag är den så gott som död vad det judiska beträffar.

Efter en barndom med boklig bildning fick Lembergsonen rabbinutbildning i Berlin, för att först hamna som religiöst överhuvud i en kroatisk småstad innan han erbjöds tjänst som grandrabbin i Sofia. Där blev han kungens vän och diplomat och omgav sig med generaler och den bulgariska bourgeoisie.

Samma uppskattning rönt han i Stockholm. Liksom för Klein blev borgerligheten hans

umgänge - förutom de bokliga bedrifterna. Resor till Jerusalem, Saloniki, Andalusien, Karlsbad eller Schweiz avtecknades litterärt - man kan bli pandemiskt avundsjuk!

**LÄS MER:** [Recension: "Flykten till Marstrand" av Anna Grinzweig Jacobsson](#)

Rosenbergs rabbi är ända från början inriktad på religionens andliga sida. Han vurmar för den nyhebreiska lyriken, liksom profeternas fredliga credon. I hans sionism utesluts tanken på en judisk statsbildning. Därvidlag delar han åsikt med en rad intellektuella såsom Martin Buber och Gershom Scholem, in i det sista före grundandet av Israel 1948. Problemet, som Rosenberg förbigår, var redan då den arabiska sidans svala intresse för ett judiskt-arabiskt samarbete.

”

*Biografen är ett fint porträtt tecknat med durkdriven finess.*

Ehrenpreis trodde sig med invigningen av "Hebreiska universitetet" år 1925 i Jerusalem se den andliga uppfyllelsen av sina tankegångar. Som reskamrat hade han kuriöst nog Fredrik Böök som egentligen ville få i väg judarna från Europa och placera dem på vederbörligt avstånd i Palestina. Den rabbinska fördragsamheten förvånar. Kanske hans lågmäldhet var till för att inte störa det stora nätverk av kända svenska personligheter som gärna speglade sig i överrabbinens glans – men i sina egna salonger spydde galla över judarna.

**LÄS MER:** [21 böcker att se fram emot hösten 2021](#)

Ehrenpreis kom av många judar att beskyllas för passivitet i sitt förhållande till flyktingar som sökte finna fristad i Sverige. Men med all sannolikhet har Rosenberg rätt i detta: skulden låg hos de svenska statliga myndigheternas; därtill understödda av en röststark borgerlighet. Gång på gång avslogs den judiska församlingens förtvivlade vädjanden.

Biografen är ett fint porträtt tecknat med durkdriven finess. Den speglar förra seklets första hälft in i dess nakna nervrötter, därtill med ett cerebralt skarpsinne.

---

**Missa inga recensioner från GP Kultur!**

Nu kan du få alla våra litteraturrecensioner direkt till din telefon genom att klicka på följ-knappen vid taggen Litteraturrecension. I mobilen finner du den under artikeln och på sajt överst till höger om artikeln.

## Salomon Schulman

[Följ](#)[Dela](#)[Dela](#)[Kopiera länk](#)

---

## Ämnen i den här artikeln

[Historia](#)[Följ](#)[Göran Rosenberg](#)[Följ](#)[Litteraturrecension](#)[Följ](#)[Dela](#)[Dela](#)[Kopiera länk](#)

---

## Läs mer [Nya biografier](#)

### Rasande resa in i bortglömd samisk familjehistoria

**Recension** • I nya serieboken "När vi var samer" anklagar Mats Jonsson staten för kulturellt folkmord.

### Mia Skäringer utan humor

**Recension** • I sin nya dagbok skriver komikern om sorgen.

### Ulf Lundell om livet med alkohol och karantän

**Recension** • I riskgruppsrockarens dagbok finns dramatiken gömd i vardagslunken.

[Läs mer](#)

---

## Kommentarer

Kommentera artikeln

Vad tycker du? Här nedan kan du kommentera artikeln via tjänsten Ifrågasätt. Märk väl att du behöver skapa ett konto och logga in först. Tänk på att hålla god ton och att inte byta ämne. Visa respekt för andra skribenter och berörda personer i artikeln. Inlägg som bedöms som olämpliga kommer att tas bort och GP förbehåller sig rätten att använda kommentarer i redaktionellt innehåll.

[Visa kommentarer och delta i diskussionen!](#) ▼

Kommentarer från [IFRÅGASÄTT](#)



**Grundades 1813 som Göteborgs-Posten.**

**Ansvarig utgivare:** Christofer Ahlqvist

**Adress:** Göteborgs-Posten, Polhemsplatsen 5,  
405 02 Göteborg Sverige

**Telefon:** 031-62 40 00

## Mina sidor

[Prenumerera](#)

[Annonsera](#)

[E-tidningen](#)

[Erbjudanden](#)

[Kundservice](#)

## Sociala medier

[Facebook](#)

[Instagram](#)

[Linkedin](#)

[Twitter](#)

## Om GP

[Lediga tjänster](#)

[Regler & Villkor](#)

[Cookies](#)

[Integritetspolicy](#)

[Om GP](#)

**Göteborgs-Posten ingår i Stampen Media, tillsammans med** Göteborgs-Posten Bohusläningen Hallands Nyheter Hallandsposten Kungsbacka-Posten Kungälv-Posten Mölndals-Posten Lokaltidningen Stenungsund Strömstads Tidning TTELA Alingsås-Kuriren Lerums Tidning Varbergsposten ST tidningen Västsvensk Tidningsdistribution Wallstreet Media